

נשא

להתודות לפני האל ברוך הוא . . . וידוי זה מ"ע כו"ו, ד"מבואר בדבריו דאין ה' תשובה מ"ע, דלא כתב מ"ע שיעשה תשובה רק אם בא לעשות, מ"ע ש' יתודה בפיו".

(ב) גם להרמב"ם יש מצוה וחיוב לעשות תשובה⁴ ויש לומר שהציווי בתורה על מצות התשובה נכלל בכתוב, "ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד", שפירושו – ציווי למול את הלב ולהסיר את קשיות העורף שישנם כבר⁵ אלא שמצוה זו אינה נמנית במנין תרי"ג מצות, לפי שהיא מה"ציוויים הכוללים התורה כולה" (שאינם במנין תרי"ג מצות, כמו שביאר הרמב"ם ב"סהמ"צ שלו, שרש רביעי). דהרי עיקר התשובה הוא, כמ"ש הרמב"ם⁶, "ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד", ובלשון רבינו הזקן באגרת התשובה⁷, "מצות התשובה מן התורה

א. כתב הרמב"ם בסהמ"צ (עשה עג): "שצונו להתודות על העונות והחטאים שחטאנו לפני האל ולאמר אותם עם התשובה, וזהו הידוי כו' והוא אמרו כו' והתודוי את חטאתם אשר חטאו".

וידועה השאלה – למה לא מנה ה' רמב"ם במנין המצות אלא מצות הידוי, ולא מנה מצות התשובה.

ומצינו בזה ג' ביאורים:

(א) שיטת המנ"ח: "דתשובה אינה מצוה . . . מ"ע זו [דיודין] היא כהרבה מצות מהתרי"ג . . . שאינה מצוה לעשות או שלא לעשות רק העשי' על תואר כך וכך נחשב מצוה, כמו גירושין וטוען ונטען . . . דיני המצוה אם יעשה כך יהי' כך הוי מצוה, ה"נ דהתורה אמרה אם יעשה תשובה יהי' על תואר כך להתודות כו' ובכך תשובתו מקובלת . . . אבל אינו מבטל שום מצוה אם אינו עושה תשובה . . . כי זה אינו מצוה כלל רק כמו גירושין והדומה שהתורה כתבה דיני המצוה אם ירצה שעונו יכופר יעשה תשובה על תואר כך וכך".

ומדייק כן גם מלשון הרמב"ם⁸ בריש הל' תשובה שכו', "כל מצות שבתורה כו' כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב

(4) ולהעיר, שברמב"ם הל' תשובה (פ"ז ה"ה) מפרש הכתוב (נצבים ל, ב), "ושבת עד ה"א" שהוא הבטחה וסיפור דברים. וראה רמב"ן עה"ת (נצבים שם, יא). – ובסמ"ק (מצוה נג) מנה מצות תשובה מכתוב זה ד"ושבת עד ה"א".

(5) כמפורש בכותרת להל' תשובה – כדלקמן בפנים.

(6) עקב י, טו.

(7) ולא הגדיר הכתוב אם כבר גרמו לעבירה בפועל (ענין התשובה) או לאו, ובמילא שני האופנים נכללו בציווי זה.

(8) הל' תשובה פ"ב ה"ב.

(9) פ"א (צא, רע"א).

(1) בתרגום קאפת: "בעת שנשוב מהם". והוא ע"ד ל' הרמב"ם בריש הל' תשובה "כשיעשה תשובה" – ראה לקמן בפנים.

(1*) פרשתנו ה, ז.

(2) מצוה שסד.

(3) אבל ראה לקמן בפנים ריש ס"ב.

חלק המחשבה שבה, הגמירה בלב לעזוב («שלא יעשהו עוד»¹⁶), ויודוי הוא חלק הדיבור, בלשון הרמב"ם¹⁷ ש"צריך להת- וודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שגמר בלבו", היינו לבטא בשפתיו מה שנגמר בלבו. ועפ"ז מובן, שמצות וידוי כוללת החובה לשוב¹⁸, שהרי בלי התשובה בלב אין תוכן לידוי.

[ועפ"ז מובן הטעם שהביא הרמב"ם¹⁹ דוגמא ל"מתודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב – הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו שאין הטבילה מועלת לו עד שיש- ליד השרץ", דלכאורה, מהו הצורך ב- דוגמא זו, והול"ל סתם שוידוי בלי עזי- בת החטא אינו מועיל.

אלא שדוגמא זו מבארת גדר התשו- בה: כשם ש"טובל ושרץ בידו" אין כאן ענין צדדי הגורם שהטבילה לא תועיל (כמו חציצה²⁰, או מחוסר זמן וכיו"ב, שהם תנאים צדדיים שהטבילה זקוקה להם²¹), אלא זהו היפך ענין הטבילה,

היא עזיבת החטא בלבד . . דהיינו שיגמור בלבו בלב שלם לבל ישוב עוד לכסלה למרוד במלכותו ית' ולא יעבור עוד מצות המלך ח"ו הן במ"ע הן ב- מל"ת". ונמצא, שאין התשובה אלא ענין של קבלת מצות (שמקבל עליו לקיים תרי"ג מצות), וא"כ היא מ"הציוויים הכוללים", כי אין בה חידוש ו"מעשה מיוחד" שאינו נכלל בקיום שאר המצ- וות, ובלשון הרמב"ם²² "לא צוה לעשות דבר זולת מה שידענו".

ולכן מנה הרמב"ם רק מצות וידוי במנין המצות, כי וידוי (דהיינו החיוב לבטא בשפתיו גמירת הלב לעזוב כו"כ) הוא "מעשה מיוחד" שאינו נכלל בשאר מצות התורה.

ג) בקרית ספר²³ מעתיק לשון הרמב"ם בכותרת להל' תשובה (שגם הן נכתבו ע"י הרמב"ם²⁴), "שישוב החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה", ומפרש: "ה- תשובה והוידוי מצוה אחד²⁵ היא שאין וידוי בלי תשובה כי מי שמתודה ואינו גומר בלבו לשוב מחטאתו הוא כטובל ושרץ בידו (כהובא ברמב"ם בהל' תשו- בה פ"ב²⁶) והוידוי הוא גמר התשובה".

ביאור דבריו: תשובה וידוי הם שני חלקים של מצוה אחת – תשובה היא

(16) ל' הרמב"ם שם ה"ב.

(17) והיינו שהמצוה לשוב היא מהכתוב ד"והתודו", כיון שוידוי כולל המחשבה והאמירה בלב לשוב. וראה גם יד קטנה על הרמב"ם כאן פ"א ס"ב.

(18) שהרי יכול לאחוז השרץ מבלי שיחצוץ כלל, ע"ד מקואות פ"ח מ"ה.

(19) דנוסף על שדבר החוצץ אינו ענין של טומאה (כמו שרץ). גם לענין הטבילה הוא רק תנאי צדדי, שהרי כשדבר חופה רק את מיעוטו – ואפילו כשחופה את רובו באם אינו מקפיד עליו – עלתה לו טבילה מן התורה (רמב"ם הל' מקואות פ"א הי"ב) – אף דכשטבל כולו חוץ מראש אצבעו הקטנה, הוא בטומאתו מן התורה (שם ה"ב). דמזה מוכח שאף שיש חציצה – הי"ז טובב כולו. ומה שלא עלתה לו טבילה ברובו ומקפיד, היא תנאי צדדי.

(10) בסהמ"צ שרש ד' שם.

(11) ראה רמב"ם הל' תשובה שם בסוף ההלכה, ולקמן בפנים.

(12) למב"ט על הרמב"ם ריש הל' תשובה.

(13) ראה רמב"ם הוצאת שולזינגער סוף כרך ו' תמנה ז'. ועוד – והרי זהו גם ל' הרמב"ם

(14) כ"ה בקרית ספר שלפנינו. ולכאורה צ"ל אחת.

(15) ה"ג.

דכאשר האדם נאחז בטומאה, אי אפשר שבאותה שעה יהי אצלו ההיפך שלה (טבילה) – עזיבת הטומאה, ליטהר מ-טומאה, כן הוא בנוגע ל„המתודה בדב-רים ולא גמר בלבו לעזוב” – שהתשובה והיודוי הם מעשה אחד של טהרה מ-טומאת החטא].

והטעם שבספר המצות הזכיר ה-רמב"ם רק מצות וידוי (ולא הזכיר החובה לעשות תשובה) – דלכאורה, ע"פ הנ"ל, הרי עיקר המצוה היא התשובה (גמירת הלב עזוב), והיודוי הוא רק תוצאה מגמירת הלב וביטוי בפה – הוא לפי שמצוה שיש בה שני חלקים, מחשבה, ודיבור או מעשה, נמנה במנין המצות ענין הדיבור (והמעשה) שבה²⁰, ולא ענין המחשבה שבה.

ולדוגמא – מצות תפלה, שמורכבת משני חלקים – עבודה שבלב (כמחז"ל²¹ „איזו היא עבודה שהיא בלב . . . זו תפלה”) ודיבור התפלה. ואע"פ שעיקר ענין התפלה הוא (לא הדיבור, אלא) המחשבה וכוונת הלב [ועד ש,תפלה שאינה בכוונה [היינו הכוונה הכללית כגון דע לפני מי אתה עומד וכי"ב] אינה תפלה²²: ובמ"א נת"ב דיוק לשון

הרמב"ם בהל' תפלה²⁴ „חיוב מצוה זו כך הוא שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום כו"ו, שגדרה של מצות תפלה הוא – ביטוי של רגש מסויים בדיבור, ובלי הרגש של „תחינה” אין משמעות ב-אמירת תיבות התפלה] – מ"מ נחשבת מצות תפלה כמצוה שבדיבור²⁵, וזהו פשטות פירוש הלשון „תפלל” – שקאי על הדיבור שבתפלה. וכמנין המצות שכריש ס' היד²⁶ נקט הרמב"ם „להתפלל אליו” (וכן בריש הל' תפלה „מצות עשה להתפלל בכל יום”) – כי במנין המצות מונים את ענין הדיבור שבתפלה, ולא את הכוונה שבה²⁷.

ב. והנה ע"ד הנגלה, מג' ביאורים הנ"ל – נראה יותר הביאור השלישי.

דהנה על שיטת המנ"ח שלהרמב"ם אין חובה לעשות תשובה – קשה, שהרי בכותרת להל' תשובה מפורש (כנ"ל) „מצוה עשה אחת, והוא שישוב החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה”, הרי שגם לה-רמב"ם יש מצוה לשוב מחטאו. וכן נקט גם רבינו הזקן באגרת התשובה שלו,

(24) פ"א ה"ב.

(25) עיין ברכות (כא, רע"א) ועוד. וראה רמב"ם הל' תפלה פ"ה ה"ט. שו"ע או"ח סק"א ובמג"א שם סק"ב. שו"ע אדה"ז שם ס"ב וס"ד.

(26) מ"ע ה [משא"כ בכותרת שבריש הל' תפלה (ומנין המצות על סדר ההלכות בריש ס' היד) „לעבוד את ה' בתפלה”].

(27) ועד"ו מצינו במצות ת"ת, דקי"ל בשו"ע או"ח סמ"ז דאינו מברך על הרהור משום דלאו כדיבור דמי, דמעשה המצוה של ת"ת הוא הדיבור (וכמ"ש ארמ"ר הזקן בהל' ת"ת פ"ב הי"ב), אע"פ שבתושבע"פ אם אינו מכין מה שהוא אומר אין זה נחשב לימוד כלל, כמ"ש אדמו"ר הזקן שו"ע או"ח ס"ג ס"ב (ע"פ המג"א שם) ובהל' ת"ת שם הי"ג.

(20) והטעם מוכן ע"פ המבואר בתניא (רפ"ח) שזה נוגע לכוונת התומצ' לעשות דירה לו ית' בתחוננים דוקא, המשכת אלקות בגשמיות (וגוף האדם), שזה נעשה ע"י דיבור ומעשה דוקא. ע"ש באור. וראה גם יד קטנה במנחת עני שם סק"ד.

(21) תענית בתחלתה. הובא ברמב"ם ריש הל' תפלה. וראה גם סהמ"צ מ"ע ו' וכס"מ הל' תפלה שם.

(22) רמב"ם הל' תפלה פ"ד ה"טו. וראה חידושי הגר"ח על הרמב"ם שם.

(23) לקו"ש חכ"ב ע' 117 ואילך (וראה הערה

36 שם).

שכ' "מצותי" התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד", הרי שיש מצוה מן התורה לשוב מחטאו (וקאי שם בשיטת הרמב"ם, כדמוכח מהמשך דבריו²⁸).

וגם הביאור הב' הנ"ל (שתשובה היא מהציוויים הכוללים שאין בהם "מעשה מיוחד") – דחוק לכאורה, כי בתשובה צ"ל לא רק עזיבת החטא (קבלה על להבא) אלא גם חרטה על העבר, וכמ"ש הרמב"ם²⁹, "ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו כו' וכן יתנחם על שעבר", והרי חרטה על העבר הוא "מעשה מיוחד" שאין יודעים אותו ממצות אחרות?

בדוחק יש לומר שחרטה על העבר היא פרט בקבלה על להבא, דאם אינו מצטער על העבר ואינו מתחרט עליו ה"ז הכחה שחסר בקבלתו והחלטתו על להבא, ולכן אין החרטה נחשבת "מעשה מיוחד" (כיון שמוכרחת היא להקבלה על להבא). אבל זהו דוחק גדול, כי בדיני התשובה המבוארים בשר"ע³⁰, שעל ידם רשע נעשה כשר לעדות, נזכרת רק קבלה על להבא, ומשמע מזה שאפשר לגמור בלב שלם שמכאן ולהבא יקיים מצוות ה' מבלי להרגיש צער וחרטה על העבר. וכן מורה פשוטות לשון הרמב"ם "וכן יתנחם על שעבר", שאינו תנאי ופרט בעזיבת החטא, אלא ענין נוסף³¹.

[ובעומק יותר נ"ל, שגם עזיבת החטא (גמירת וקבלת הלב על להבא) נחשבת כדבר שלא "ידענו" ממצוות אחרות, כי אינה דומה הקבלה שבתשובה לקבלת עול מלכות שמים סתם].

ולכן נראה ביאור הג' הנ"ל, שהטעם שהתשובה אינה נמנית במנין המצות הוא לפי שהיא ענין שבלב, ובמנין המצות נמנה רק חלק הדיבור שנמצוה זו, דהיינו מצות וידוי.

אמנם, מכיון שג' ביאורים אלה הם סברות בתורה, י"ל שחלים עליהם דברי חז"ל³², "אלו ואלו דברי אלקים חיים", וכמשנ"ת כמה פעמים, שכל דיעה בתורה (גם דיעה שלהלכה נדחתה) יש לה מקום בעבודת ה'. דזה שנפסקה ההלכה כדיעה א' הוא רק להנהיג במ"ע³³, שאי אפשר לנהוג למעשה כשתי דיעות סותרות, אבל בנוגע לרוחניות המצות, יש מקום לכל הדיעות.

וכן בנדו"ד, שג' השיטות הנ"ל בענין התשובה – (א) תשובה אינה מצוה (כשי-טת המנ"ח³⁴), (ב) היא מהציוויים הכולל-

נוסף המעכב בחובת התשובה, אלא רק הצריך לכפרת התשובה [כמשנ"ת במ"א (לקו"ש ח"י ע' 197 ואילך), בביאור דברי אדה"ז באגה"ת שם ש"מצות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד", דמזה משמע שבחובת התשובה מה"ת לא נכלל החיוב להתחרט על העבר, והיינו לפי שהצורך בענין החרטה הוא לא בשביל תשובה עצמה, אלא בשביל הכפרה שע"י תשובה. ע"ש באורד]. וע"ד המשך דברי הרמב"ם שם, ייעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם, שלכאורה בודאי אינו לעיכוב במצות תשובה (ראה שיחת פורים תשמ"ו). ואכ"מ.

32 עירובין ג, ב.

33 ולהעיר שכמה מוני המצות לא מנו כלל

28 ולא "ענין התשובה", מהות התשובה" וכי"ב.

29 "ולכן לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג שום תענית כלל במצות התשובה. . . רק היודי כו" (אגה"ת שם).

30 חו"מ סו"ס לד. וראה רמ"א שם סל"ג "מיד כשמקבל כו' שלא לעשות עוד סגי ליי".

31 אלא י"ל שאין כוונת הרמב"ם שזהו ענין

החיות של אברי הנשמה [ושם מעיקרא לא מגיע פגם של חטאים, ובלשון אדה"ז³⁹ דגם בשעת החטא היתה באמת נה אתו ית"ל] ולכן נמשך משם חיות חדש להאבר הפגום, למלאות הפגם והסרוז⁴⁰.

ועפ"ו מובן טעם השיטה שמצות תשובה היא מהציוויים הכוללים ואינה נמנית במנין המצוות, כי הטעם שציוויים כוללים לא נמנו במנין המצוות הוא לפי שבמנין המצוות נמנו רק מצוות שהם כנגד אברים פרטיים של הנשמה, ולא ציוויים הכוללים כל המצוות כולן. וע"ד ביאור אדמו"ר הזקני⁴¹, בהחילוק בין תורה ומצות, דמצות נקראות „אברים“, ואילו התורה, שהיא המקור של כל המצות, „היא כחי“ הדם הממשיך חיות לכל האברין בשוה בכללותו⁴². וכן הוא בנוגע למצות התשובה, ש„היא במדרגה עליונה יותר מכל המצות“, כי ענינה להמשיך חיות חדש ב„אבר“ הנפגם, הרי אינה במנין המצות (שכנגד אברי הנפש) אלא למעלה מהם (והיא שייכת ל„דם“ וחיות הנפש).

והטעם שרק מצות התשובה לא נמנית במנין המצוות (אבל מצות וידוי היא במנין המצות) – יש לומר, כי כח התשובה להמלאות הפגם באברי הנשמה, הוא

ים, (ג) היא מצוה פרטית ככל המצוות⁴³ (וזה שאינה נמנית במנין המצוות הוא מפני שנמנה חלק הדיבור שבה ולא ענין התשובה שבלב) – יש להם מקום ע"פ תוכן הרוחני שבמצות תשובה.

ג. ויובן זה בהקדם ביאור מרז"ל שרמ"ח מצות עשה ושס"ה מצות לא תעשה הם כנגד רמ"ח אברים⁴⁴ ושס"ה גידים⁴⁵. וידוע, דכשם שהגוף מתחלק לרמ"ח אברים ושס"ה גידים, כך יש כנגד דם „תרי"ג מיני כחות וחיות“⁴⁶ בנשמה. וכאשר האדם הוא שלם בשמירת כל התרי"ג מצות (שהם כנגד רמ"ח אברים ושס"ה גידים), אז הוא „תמים ושלם ככל אברי הנפש“. משא"כ אם חיסר מצוה א' או פגם בה הרי נעשה מחוסר אבר⁴⁷.

וזהו ענינה של מצות תשובה, ש„היא“⁴⁸ במדרגה עליונה יותר מכל המצות, שלכן בכחה „למלאות הפגם והסרוז“ שנעשה באברי (וחיות) הנשמה. והיינו, לפי שע"י התשובה מעומקא דלבא מגיעים לעצם הנפש, שהוא מקור

מצות תשובה – גם לא וידוי – כמו הרס"ג הבה"ג והיראים (ראה ביאור הר"פ פערלא לסהמ"צ לרס"ג מנין הפרשיות פ' מב).

(34) ובסהמ"צ להצ"צ מצות וידוי ותשובה משמע לכאורה שגם התשובה נמנה במנין המצות. ע"ש. וברשימת מנין המצות להצ"צ שנדפסה בסו"ס פסקי דינים שלו (קה"ת תשל"ב ושלאח"י) מצוה 45 – „תשובה“. ולהעיר ממאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"א ע' שלה.

(35) מכות כג, סע"ב. הובא ברמב"ם בסוף הקדמת סהמ"צ וכן בהקדמת ס' היד.

(36) זח"א קע, ב.

(37) ל' התניא פנ"א. וראה תניא רפ"ד „תרי"ג אברי נפשו“.

(38) לקו"ת נצבים ד"ה כי המצוה. וראה סהמ"צ להצ"צ שם. ועוד.

(39) תניא ספכ"ד.

(40) ראה לקו"ת וסהמ"צ שם. ובכ"מ.

(41) לקו"ת במדבר (יג, א"ב). ולהעיר גם מלקו"ת בלק (ע, סע"ג ואילך) בטעם שתפלה „אינה ממנין המצות דאורייתא“, כי היא כמו חוט השדרה ש„אינו ממנין האברים ועכ"ז הוא המעמיד ומקיים את כל האברים“. ע"ש.

(42) אלא שנוסף ע"י יש מצוה פרטית (ממנין רמ"ח מ"ע) של תלמוד תורה. וראה לקו"ת בלק שם (עא, סע"ב).

שאינו אפילו חיוב מד"ס אלא מנהג ישראל, גדלה עוד יותר (כמנהג ישראל) אפילו משמחת בית השואבה,

ומבואר בזה, דהיא הנותנת – שכלל שהשמחה עמוקה וגדולה יותר, כך מתמעט תוקף החיוב, כי כאשר יש ציווי על האדם, הרי זה גופא כמו סיבה מבחויץ שכאילו מכריחה אותו לעשות מה שנצטווה. ולכן ככל שמתמעט תוקף החיוב, הרי השמחה שבלב היא פנימית יותר ומקורה בעומק הנפש.

וכן הוא בענין התשובה, דכיון ש- תשובה שלימה ואמיתית באה מעצם הנפש (שרק משם נמשך חיות חדש למלאות הפגם באברי הנפש), לכן אין ציווי על מצוה זו, כי רק כשהאדם עושה תשובה בבחירתו החפשית לגמרי (אפילו לא מחמת ציווי התורה), ה"ז ראוי שהתשובה היא מעומקא דלבא ועצם הנפש ממש.

[ועפ"ז יש לבאר גם הטעם שהרמב"ם הכניס ה"עיקר" דבחירה חפשית בהלכות תשובה דוקא⁴⁴, אע"פ שהוא "עיקר גדול . . . והוא עמוד התורה והמצוה"⁴⁵, היינו עמוד כל התומצ, ולכאורה ה"ל להביאו בהל' יסודי התורה – כי ענין הבחירה חפשית שייך לגוף עשיית התשובה, לפי שתשובה שלימה היא כשכבאה מעצם הנפש כנ"ל, והבחינה על ענין הבא מעצם הנפש היא – כשכבא

ע"י ההחלטה וההתעוררות מעומקא דל- באי, שהיא מגעת בעצם הנפש (כנ"ל), וענין זה שייך לענין התשובה (שבלב) ולא לוידי דברים⁴⁶.

ד. ע"פ הקדמה זו יש לבאר (ע"פ פנימיות הענינים) גם טעם שיטת המנ"ח שתשובה אינה מצוה כלל:

כאמור לעיל, הכח שבתשובה למלאות הפגם והחסרון שבאברי הנפש הוא לפי שתשובה מגיעה בעצם הנפש, מקור החיות של אברי הנפש, כנ"ל – וענינים הבאים מעצם הנפש תלויים אך ורק בבחירת האדם. דכאשר אדם עושה דבר מפני ההכרח הרי אין פנימיות נפשו בעשי' זו, והיא רק עשי' חיצונית בלבד. ומובן, שכלל שמתמעט ההכרח מבחויץ, יש יותר פנימיות בהעשי'. וענין שבא מעצם הנפש ממש, שלמעלה מכל הכחות וכו', הוא מפני שבא כולו אך ורק בבחירת האדם, מבלי סיבה מבחויץ⁴⁷.

וע"ד משנ"ת במק"א⁴⁸, שזהו גם הטעם לגודל השמחה של ניסוך המים בחג הסוכות ש, הוא⁴⁹ הלכה למשה מסיני . . . שאינו מפורש בהדיא בתושב"כ רק רבנו אסמכיה אקראי, שהיא גדולה יותר משמחת יו"ט שהוא חיוב מה"ת: והשמחה של הקפות בשמע"צ ושמח"ת,

43) להעיר מסה"צ להצ"צ שם (ועוד).
דוידוי בא לבטל "גוף" הקליפה שנעשה ע"י העכירה. ע"ש.

44) וגם לא כמסובב מאהבה שבלבו או מסקנת שכלו שבמוחו, כי אין לומר שה"עצם" ה"י מוכרח מצד כחות וענינים שלמטה הימנו.

45) לקו"ש חכ"ז ע' 216 ואילך – ע"פ לקו"ת סוכות (עט, ד ואילך): סידור ש' חג הסוכות (רסח, א ואילך).

46) ל' הלקו"ת שם. וש"נ.

47) וכן גם למעלה, שרש ענין התשובה הוא מפני שעצמות אוא"ס אינו מוכרח ח"י ברצונו, דהגם שהרצון דמצות הוא ג"כ בפנימיות ועצמיות אוא"ס, "אינו מוגבל ומוכרח ח"י בהרצון" (סה"מ אעת"ר ס"ע כא).

48) פ"ה ואילך.

49) ל' הרמב"ם שם ה"ג.

אל ה' כפשוטו, "והרוח תשוב אל ה' אלקים אשר נתנה"⁵⁶, וכדמצינו בתשובת ר' אלעזר בן דורדייא⁵⁷, ש"הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיו עד שיצתה נשמתו", שהתחרט כ"כ על מעשי הרע שלו, ונתעוררה בו התשוקה להפרד מהרע שבעוה"ז, עד ש"יצתה נשמתו".

ולכן הדגישו חז"ל שתשובה צ"ל ב- אופן שמכניסה "אור וחיות" במעשים טובים, כי תשובת ר"א בן דורדייא היתה רק הוראת שעה⁵⁸, אבל דרך התשובה צ"ל באופן שלא תביא את האדם לידי יציאת נשמתו מן העולם, אלא אדרבה, תשובה צריכה לעורר באדם תשוקה וחפץ להוסיף כתורה ומעשים טובים בהיותו נשמה בגוף דוקא⁵⁹.

[וגם בנוגע לתשובת ר' אלעזר בן דורדייא, ידוע מ"ש האריז"ל⁶⁰, וקשה אחר שלא סיגל מעשים טובים האיך בא לעולם הבא. . במה יתכסה שאין אדם יכול ליכנס שמה אם לא יהי' לו לבוש הנעשה ממעשים טובים. . אלא זהו גלגול יוחנן כהן גדול ששימש פ' שנה בכה"ג ולבסוף נעשה צדוקי. . הלבוש שעשה יוחנן כ"ג ככל המע"ט אשר סיגל פ' שנים לקחו ר' אלעזר" - הרי שרגש התשובה לכד אין בכחו להכניס את

כתוצאה מבחירה חפשית לגמרי, בלי סי- כה מבחוי"ם⁶⁰ (משא"כ בשאר המצות, ש- ענין הבחירה נוגע רק לענין שכר ועונש⁶¹), וכמשנ"ת במ"א⁶²].

ה. אעפ"כ שיטת הרמב"ם (ואדה"ז) להלכה היא שתשובה היא מצוה, ועוד זאת - שהיא מצוה פרטית הנמנית ב- מנין המצוות⁶³ (שהיא חלק ממצות וידוי, אלא שזו במחשבה וזו בדיבור, כנ"ל).

ויש לומר הביאור בזה:

מבואר בכמה מקומות⁶⁴ בפירוש לשון חז"ל, "תשובה ומעשים טובים" - שע"י התשובה נעשים מעשי האדם, מעשים טובים ומאירים⁶⁵, כי התשובה מכניסה חיות בקיום התורה והמצוות. ואין זה דבר פשוט בענין התשובה, אלא זוהי התכלית והמטרה של תשובה - להביא את האדם לתוספת חיות בעבודתו בקיום התורה והמצוות.

כלומר⁶⁶: תכונת התשובה היא, שיכו- לה להביא את האדם לידי רצון, "לברוח" מעולם הזה (שרובו ככולו רע והרשעים גוברים בו⁶⁷). דלאחרי שהאדם נכשל בהרע שבעולם ומרגיש גודל פחיתותו, הרי בעשיית תשובה מתעורר בו הרצון לברוח מן העולם שהוא מות ורע ולשוב

(50) משא"כ כשהיא באה ע"י יסורים כו'. - אבל גם בזה י"ל שהיסורים רק "מבטלים" אונס היצר, והתשובה היא גילוי העצם - רצונו האמיתי, וכברמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

(51) ראה רמב"ם (הל' תשובה) שם ה"ד ואילך.

(52) לקו"ש ח"ל ע' 199 ואילך. ע"ש בארוכה.

(53) לקו"ש שמע"צ פה, א. שה"ש יו, ג.

(54) בהבא לקמן ראה המשך תערי"ב פרק

שא"ש.

(55) תניא פ"ז (יא, ד"ש ע"ב). שם פ"ז (י,

סע"ב).

(56) קהלת יב, ז.

(57) ע"ז יו, א.

(58) ראה תניא ספמ"ג. מאמרי אדה"ז תקס"ב

(ע' ז, ג). - ובסה"מ תרמ"ו (ע' ט), "ואפ"ל שאין

הכוונה שיצא נשמתו כפ"מ דוקא. . כשבא

לתשובה אמיתית ונשאר הנפש בגוף יש מעלה

מה שהוא מקיים תומ"צ אח"כ. ע"ש.

(59) ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 199 (ובהערה 46

שם).

(60) ל"ת וס' הלקוטים להאריז"ל תהלים

מזמור לב.

ממצות פרטיות, דהיינו רגש של חרטה ורצון לשוב אל ה' באופן „כללי“, אלא ההתלהבות דתשובה צ"ל באופן שתביא את האדם לידי תוספת חיות בקיום מצוות פרטיות (ועיי"ז – לתקן הפגם ש- באברי הנפש), „תשובה ומעשים טובים“ דוקא.

(משיחות כ' מנ"א וש"פ עקב תשכ"ח)

האדם לעוה"ב, וצריכים דוקא מעשים טובים].

וזהו גם הטעם הפנימי שגם התשובה שבלב היא מצוה פרטית – כי בזה בא לידי הדגשה, דאע"פ שעצם ענינה וגד-רה הוא למעלה מכל המצוות (ולמעלה מענין הציווי בכלל, כנ"ל), מ"מ, אין תשובה צ"ל באופן שנשארה „למעלה“